

૬

ભંગાર વેચનાર

અધ્યયન નિષ્પત્તિ :

- M 401 સંખ્યાઓની મૂળભૂત ક્રિયાઓનો ઉપયોગ રોજિંદા જીવનમાં કરે છે.
- M 407 રોજિંદા જીવનની પરિસ્થિતિઓ - સમસ્યાઓનો ઉકેલ મૂળભૂત ગાણિતિક ક્રિયાઓ દ્વારા આપે છે. (નાણું, લંબાઈ, વજન, જથ્થો, અંતર, ગુંજાશ વગરે આધારિત)

વિષયવસ્તુના મુદ્દા :

- 6.1 રોજિંદા જીવનમાં ૨ અને ૩ અંકની સંખ્યાઓના ગુણાકારનું ઉપયોજન કરે છે.
- 6.2 રોજિંદા જીવનની (નાણાંને લગતી) સાદી પરિસ્થિતિઓ આધારિત કોયડા ચાર ક્રિયાઓની મદદથી ઉકેલે છે.

પૂર્વજ્ઞાન

- સરવાળાની વ્યવહારિક સમજ
- ઘડિયા
- નાણાનો ખ્યાલ
- સ્થાનકિંમતની સમજ

(૧) યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરો.

૧. નીચેનામાંથી કોનો જવાબ ૪×૩ બરાબર નથી?

- (A) ૨×૬ (B) ૧૨×૧ (C) ૩×૪ (D) ૪×૪

D

૨. નીચેનામાંથી કોનો જવાબ ૪૦ આવે?

- (A) ૮×૫ (B) ૨×૧૦ (C) ૧૦×૪ (D) ૭×૬

C

૩. ૪×૮૦ કરતાં ૪×૮૧ માં ..... વધુ છે.

- (A) ૮૦ (B) ૪ (C) ૮૧ (D) ૧

B

૪. એક વ્યક્તિ રોજના ૧૦૦ રૂપિયા કમાય છે તો તે ૧૦ દિવસમાં કેટલા રૂપિયા કમાશે?

- (A) ૧૦૦ રૂપિયા (B) ૧૧૦ રૂપિયા (C) ૧૦૦૦ રૂપિયા (D) ૧૦૧૦ રૂપિયા

C

૫. ૯ વખત ૨૦ એટલે .....

- (A) ૧૮૦ (B) ૨૦૦ (C) ૨૯ (D) ૧૮૯

A

૬. ૫૦ રૂપિયાની ૧૦ નોટ એટલે કેટલા રૂપિયા? B
 (A) ૬૦ રૂપિયા (B) ૫૦૦ રૂપિયા (C) ૧૫૦ રૂપિયા (D) ૫૦૦૦ રૂપિયા
૭. એક કિત્રા ખાંડનો ભાવ ૪૨ રૂપિયા છે. જો ૫ કિત્રા ખાંડ ખરીદવી હોય તો અંદાજે કેટલા રૂપિયા જોઈએ? C
 (A) ૨૦૦ રૂપિયાથી ઓછા (B) ૧૦૦ રૂપિયાથી ઓછા
 (C) ૨૦૦ રૂપિયાથી વધારે (D) ૨૫૦ રૂપિયાથી વધારે
૮. એક પેન ૫ રૂપિયામાં મળે છે, જો આવી ૫ પેન ખરીદવી હોય તો કેટલા રૂપિયા જોઈએ? B
 (A) ૨૦ રૂપિયા (B) ૨૫ રૂપિયા (C) ૩૦ રૂપિયા (D) ૧૦ રૂપિયા
૯. $100 \times \dots\dots\dots = 100$ E
 (A) ૧૦૦ (B) ૧૦ (C) ૧ (D) ૦
૧૦. નીચેનામાંથી કયું જોડકું ખોટું છે? C
 (A) $20 \times 2 = 4 \times 4$ (B) $4 \times 8 = 8 \times 8$
 (C) $3 \times 14 = 9 \times 4$ (D) $8 \times 4 = 3 \times 10$

(૨) મૌખિક રીતે ગણતરી કરીને જવાબ લખો.

૧. એક પેનની કિંમત ૧૦ રૂપિયા છે, તો આવી ૮ પેનની કિંમત કેટલી થાય?

$$10 \times 8 = 80 \text{ રૂપિયા}$$

૨. દૂધની એક થેલીની કિંમત ૨૦ રૂપિયા છે, તો આવી ૧૫ થેલી ખરીદવા કેટલા રૂપિયા જોઈએ?

$$20 \times 15 = 300 \text{ રૂપિયા}$$

૩. $4 \times 3 =$ 12
૪. $40 \times 3 =$ 120
૫. $41 \times 8 =$ 328
૬. $6 \times 24 =$ 144
૭. $30 \times 4 =$ 120
૮. $41 \times 6 =$ 246
૯. $60 \times 8 =$ 480
૧૦. $3 \times 33 =$ 99

(૩) મનિષભાઈ એક દિવસમાં ૮૦ રૂપિયા કમાય છે, તેને આધારે ખાલી જગ્યા પૂરો.

૧. મનિષભાઈ ૫ દિવસમાં $80 \times 5 = 400$ રૂપિયા કમાય.

૨. તેઓ ૧૦ દિવસમાં $80 \times 10 = 800$ રૂપિયા કમાય.

૩. તેઓ જૂન મહિનામાં $80 \times 30 = 2400$ રૂપિયા કમાય.

(૪) નીચે આપેલ ભાવપત્રક જુઓ અને કિંમત ગણો.

ભાવપત્રક	
ભંગારનો પ્રકાર	એક કિલોનો ભાવ
લોખંડ	૨૨ રૂપિયા
રદી કાગળ	૭ રૂપિયા
છાપાના કાગળ	૯ રૂપિયા
પિત્તળ	૨૩૦ રૂપિયા
પ્લાસ્ટિક	૧૦ રૂપિયા
એલ્યુમિનિયમ	૧૧૦ રૂપિયા

૧. ૪૮ કિગ્રા છાપાના કાગળની કિંમત = $48 \times 9 = 432$ રૂપિયા

૨. ૧૮ કિગ્રા લોખંડની કિંમત = $18 \times 22 = 396$ રૂપિયા

૩. ૫ કિગ્રા પિત્તળની કિંમત = $5 \times 230 = 1150$ રૂપિયા

૪. ૫૦ કિગ્રા રદી કાગળના કેટલા રૂપિયા થાય? $50 \times 7 = 350$ રૂપિયા

૫. ૧૦ કિગ્રા છાપાના કાગળ અને ૯ કિગ્રા પ્લાસ્ટિકમાંથી કોની કિંમત વધારે થાય? ખંજોની સરખી

૬. ૧ કિગ્રા પિત્તળ અને ૨ કિગ્રા એલ્યુમિનિયમમાંથી કોની કિંમત વધારે થાય? ૧ કિગ્રા પિત્તળના
કેટલી? ૧૦ રૂપિયા

(૫) મોતીભાઈ બેંક પાસેથી ૧૦૦૦ રૂપિયાનું ધિરાણ લે છે, તેઓ દર મહિને ૧૧૦ રૂપિયા લેખે ૧૦ મહિના સુધી બેંકમાં ભરે છે તો તેઓએ બેંકમાં કુલ કેટલા રૂપિયા ભર્યા? કેટલા રૂપિયા વધારે ભર્યા?

લીધેલ ધીરાણ = ₹ ૧૦૦૦

મોતીભાઈએ બેંકમાં ભરીલ કુલ રકમ

= 110×10

= ₹ ૧૧૦૦

મોતીભાઈએ ભરીલ વધારાના રૂપિયા

= $1100 - 1000$

= ₹ ૧૦૦

- (૬) જશીબહેન સખી મંડળ પાસેથી ૫૦૦ રૂપિયાનું ધિરાણ લે છે અને દર મહિને ૧૦૫ રૂપિયા પાંચ મહિના સુધી ભરે છે. જ્યારે લાલીબહેન ધુળાભાઈ પાસેથી ૫૦૦ રૂપિયાનું ધિરાણ લે છે અને પાંચ મહિનાના અંતે ૫૫૦ રૂપિયા ચૂકવે છે.

૧. કોણે વધુ રૂપિયા ચૂકવ્યા? જશીબહેને કે લાલીબહેને?

જશીબહેન પાંચ મહિનાના કુલ = ૫૨૫ રૂ.

લાલીબહેન પાંચ મહિનાના કુલ = ૫૫૦ રૂ.

લાલીબહેને વધુ રૂપિયા ચૂકવ્યા.

૨. કેટલા રૂપિયા વધારે ચૂકવ્યા?

લાલીબહેને રૂપિયા ૨૫ વધારે ચૂકવ્યાં.

$$\begin{array}{r} \text{સોલ :- } 500 \\ - 475 \\ \hline 25 \end{array}$$

- (૭) વિનુ ૧ કિગ્રા લોખંડ ૨૩ રૂપિયામાં ખરીદે છે અને ૨૫ રૂપિયાના ભાવે વેચે છે. જ્યારે તે ૩૬ કિગ્રા લોખંડ વેચે ત્યારે તે કેટલા રૂપિયા કમાશે?

૧ કિગ્રા દીઠ રૂ. ૨૩ કમાય

તો ૩૬ કિગ્રા દીઠ (?)

$$= 36 \times 2 = 72 \text{ રૂપિયા કમાશે.}$$

(૮) ગણતરી કરો.

૧. ૪૨

$$\times ૧૮$$

૨. ૫૬

$$\times ૩૮$$

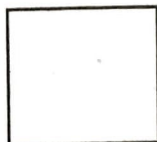
૩. ૬૯

$$\times ૫૭$$

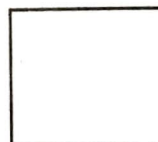
૪. ૮૮

$$\times ૫૫$$

૫. ૨ × ૧૮૫

૬. ૭ × ૩૦૬

જાવાબી

$$\begin{array}{r} \text{[૧]} \quad ૧ \\ ૪૨ \\ \times ૧૬ \\ \hline ૪૨૦ \\ + ૩૩૬ \\ \hline ૬૭૬ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{[૨]} \quad ૬ \\ ૫૬ \\ \times ૩૬ \\ \hline ૩૩૬૦ \\ + ૧૭૮૨ \\ \hline ૨૦૩૮ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{[૩]} \quad ૬૪ \\ ૬૬ \\ \times ૫૭ \\ \hline ૩૮૪૦ \\ + ૦૪૮૩ \\ \hline ૩૮૩૩ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{[૪]} \quad ૪૪ \\ ૬૬ \\ \times ૫૫ \\ \hline ૪૪૦૦ \\ + ૦૪૪૦ \\ \hline ૪૮૪૦ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{[૫]} \quad ૧૧ \\ ૧૬૫ \\ \times ૨ \\ \hline ૩૩૦ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{[૬]} \quad ૩૦૬ \\ ૨૨ \\ \times ૭ \\ \hline ૨૧૪૨ \end{array}$$

(૯) ગુણાકાર કરો.

ઉદાહરણ ૬×૧૫૨

	૧૦૦	૫૦	૨	
૬	૬×૧૦૦ ૬૦૦	૬×૫૦ ૩૦૦	૬×૨ ૧૨	૯૧૨

૧. ૫×૧૬૮

	૧૦૦	૬૦	૮	
૫	૫૦૦×૫ ૫૦૦	૬૦×૫ ૩૦૦	૮×૫ ૪૦	૮૪૦

૨. ૮×૩૪૬

	૩૦૦	૪૦	૬	
૮	૩૦૦×૮ ૨૪૦૦	૪૦×૮ ૩૨૦	૬×૮ ૪૮	૨૯૬૮

૩. ૯×૨૪૭

	૨૦૦	૪૦	૭	
૯	૨૦૦×૯ ૧૮૦૦	૪૦×૯ ૩૬૦	૭×૯ ૬૩	૨૨૨૭

૪. ૭×૨૦૫

	૨૦૦	૦	૫	
૭	૨૦૦×૭ = ૧૪૦૦	૦×૭ ૦	૫×૭ ૩૫	૧૪૩૫

(૧૦) નીચે આપેલી નોટ / સિક્કાની સંખ્યા પરથી કુલ રકમ શોધો.

૧.

૫ નોટ $૧૦૦ \times ૫ = ૫૦૦$ રૂપિયા૩ નોટ $૫૦ \times ૩ = ૧૫૦$ રૂપિયા૨ નોટ $૨૦ \times ૨ = ૪૦$ કુલ રૂપિયા

૫૦૦
૧૫૦
૪૦
૬૯૦

૨.

૬ નોટ $૫૦ \times ૬ = ૩૦૦$

૮ નોટ $૨૦ \times ૮ = ૧૬૦$

૩ સિક્કા

$૫ \times ૩ = ૧૫$

કુલ રૂપિયા

$$\begin{array}{r} ૩૦૦ \\ + ૧૬૦ \\ + ૧૫ \\ \hline ૪૭૫ \end{array}$$

૩.

૪ નોટ $૨૦૦ \times ૪ = ૮૦૦$

૬ નોટ $૧૦૦ \times ૬ = ૬૦૦$

૫ સિક્કા

$૧૦ \times ૫ = ૫૦$

૮ સિક્કા

$૨ \times ૮ = ૧૬$

૮ સિક્કા

$૮ \times ૧ = ૮$

કુલ રૂપિયા

$$\begin{array}{r} ૧ \\ ૮૦૦ \\ ૬૦૦ \\ ૦૫૦ \\ ૦૧૬ \\ ૦૦૮ \\ \hline ૧૪૭૫ \end{array}$$

(૪)

૪ નોટ $૫૦૦ \times ૪ = ૨૦૦૦$

૩ નોટ $૧૦૦ \times ૩ = ૩૦૦$

૧ નોટ $50 \times 2 = 100$

૨ નોટ $20 \times 2 = 40$

૨૦૦૦

૩૦૦

૫૦

૪૦

૨૫

 ૨૪૨૫

૫ સિક્કા

$5 \times 5 = 25$

કુલ રૂપિયા ૨૪૨૫

(૧૧) ૧. ૫૫૦ રૂપિયા

૩

૨

૨. ૩૮૦ રૂપિયા

૩

૨

૨

૩. ૮૧૦ રૂપિયા

૨

૩

૨

૪. ૮૧૧ રૂપિયા

૪

૨

૧

૫. ૬૮૮ રૂપિયા

૧

૩

૨

૪

- (૧૨) નીતા અને નરેશ અનુક્રમે શરાફી પેઢી અને બેંક પાસેથી એક વર્ષ માટે ૫૦૦૦ રૂપિયા ધિરાણે લે છે. નીતા દર મહિને ૫૨૦ રૂપિયા તથા નરેશ દર છ મહિને ૩૧૪૦ રૂપિયાના હપ્તા ભરે છે. એક વર્ષના અંતે બંનેએ જમા કરેલ રકમ શોધો. કોણે વધારે રૂપિયા જમા કરવા પડ્યા? કેટલા?

$$\text{નીતાએ એક વર્ષમાં જમા કરેલ રકમ} = ૫૨૦ \times ૧૨ \\ = ૬૨૪૦ રૂ.$$

$$\text{નરેશ એક વર્ષમાં જમા કરેલ રકમ} = ૩૧૪૦ \times ૨ \\ = ૬૨૮૦ રૂ.$$

નરેશ વધારે રૂ. ચૂકવ્યા : નરેશ ૪૦ રૂપિયા વધુ ચૂકવ્યા.

- (૧૩) એક ઓફિસમાં દર મહિને ૩ બંચ કાગળ વપરાય છે. એક બંચ કાગળની કિંમત ૨૦૦ રૂપિયા છે તો એક વર્ષના અંતે કુલ કેટલા રૂપિયાના કાગળ વપરાશે?

એક મહિને વપરાતા કાગળના બંચ ૩ છે.

એક બંચની કિંમત રૂ ૨૦૦ છે.

$$\text{એક મહિને વપરાતા કાગળની કિંમત} = ૨૦૦ \times ૩ \\ = ૬૦૦ રૂપિયા$$

$$\text{એક વર્ષમાં વપરાતા કાગળ} = ૬૦૦ \times ૧૨ \\ = ૭૨૦૦ રૂપિયા.$$

- (૧૪) નીચેનામાંથી કોની કિંમત સૌથી વધારે છે?

૬

(અ) ૧ રૂપિયાના ૮ સિક્કા = ૮ રૂ., (બ) ૨૫ પૈસાના ત્રીસ સિક્કા = ૭.૫ રૂ.,

(ક) ૨ રૂપિયાના પાંચ સિક્કા = ૧૦ રૂ., (ડ) ૫૦ પૈસાના અઠાર સિક્કા = ૮ રૂ.

- (૧૫) છગનભાઈની પાસે ૧૦ રિક્ષાઓ છે. તમામ રિક્ષાઓથી તે દરરોજ એકસરખી કમાણી કરે છે. ખર્ચ કાઢતાં તેઓ એક રિક્ષામાંથી દરરોજના ૭૦ રૂપિયા કમાય છે તો છગનભાઈની ત્રણ મહિનાની કુલ કમાણી શોધો.

છગનભાઈ દરેક રિક્ષામાંથી ૭૦ રૂ કમાય

$$\therefore ૧ મહિનામાં કમાતા રૂપિયા = ૭૦ \times ૩૦ = રૂ ૨૧૦૦$$

$$\therefore ૩ મહિનામાં કમાતા રૂપિયા = ૨૧૦૦ \times ૩ = ૬૩૦૦ રૂપિયા$$

(૧૬) ઈરફાનભાઈ ચાની દુકાન ચલાવે છે. તે દરરોજના ૧૫૦ રૂપિયા કમાય છે તો તેમની સાપ્તાહિક, માસિક અને વાર્ષિક કમાણીની રકમ કેટલી થાય?

ઈરફાનભાઈ રોજ રૂ ૧૫૦ કમાય
 $\therefore$ દર અઠવાડિયે કમાતા રૂ. $૧૫૦ \times ૭ = ૧૦૫૦$ રૂપિયા
 $\therefore$ દર મહિને કમાતા રૂ. $= ૧૫૦ \times ૩૦ = રૂ ૪૫૦૦$
 $\therefore$ દર વર્ષે કમાતા રૂ. $૧૫૦ \times ૩૬૫ = રૂ ૫૪૭૫૦$

અધ્યયન નિષ્પત્તિ આધારિત સર્વગ્રાહી મૂલ્યાંકન

• યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરો.

(૧) ૭ વખત ૩૦ એટલે

(A) ૩૦૦

(B) ૭૩૦

(C) ૩૭૦

(D) ૨૧૦

D

(૨) એક વ્યક્તિ રોજના ૨૦૦ રૂપિયા કમાય છે તો તે એપ્રિલ માસમાં કેટલા રૂપિયા કમાશે?

(A) ૫૦૦૦

(B) ૬૦૦૦

(C) ૧૦૦૦

(D) ૨૦૦૦

B

(૩) ૪૦૦ રૂપિયા = ના ..... સિક્કા

(A) ૨૦૦

(B) ૧૨૦

(C) ૧૫૦

(D) ૭૫

A

• નીચેના દાખલા ગણો.

(૪) જો કોઈ વ્યક્તિ રોજના ૩૦૦ રૂપિયા કમાય, તો તે ૧૫ દિવસમાં કેટલા રૂપિયા કમાય?

એક દિવસમાં કમાતા રૂ = ૩૦૦
 $\therefore$ ૧૫ દિવસમાં કમાતા રૂ = ૧૫×૩૦૦
 $= રૂ ૪૫૦૦$

- (૫) એક કિલોગ્રામ ગોળનો ભાવ પર રૂપિયા છે, તો ૫ કિગ્રા ગોળ માટે કેટલા રૂપિયા ચૂકવવા પડે?

એક કિલોગ્રામના ૫૨ રૂપિયા

∴ ૫ કિલોગ્રામના (૧)

$$= \frac{૫૨ \times ૫}{૧}$$

$$\begin{array}{r} ૫૨ \\ \times ૫ \\ \hline ૨૬૦ \end{array}$$

= ૨૬૦ રૂપિયા ચૂકવવા પડે,

- (૬) મનુભાઈ બેંક પાસેથી ૨૦૦૦ રૂપિયાનું વિરાણ લે છે. તેઓ દર મહિને ૨૨૦ રૂપિયા લેખે ૧૦ મહિના સુધી પાછા ભરે છે તો તેઓએ બેંકમાં કેટલા રૂપિયા ભર્યા? કેટલા વધારે ભર્યા?

મનુભાઈ બેંક પાસેથી ₹ ૨૦૦૦ લીરફા લે છે
મનુભાઈએ બેંકમાં ભરીલા કુલ રૂપિયા = ૨૨૦ × ૧૦
= ₹ ૨૨૦૦

મનુભાઈએ બેંકમાં ભરીલા વધારાના રૂપિયા = ૨૦૦

(૭) ૫ × ૧૮૫

૧૦૦	૮૦	૫	
૧૦૦ × ૫	૮૦ × ૫	૫ × ૫	
૫૦૦	૪૦૦	૨૫	૯૨૫

$$\begin{array}{r} ૫૦૦ \\ ૪૦૦ \\ ૨૫ \\ \hline ૯૨૫ \end{array}$$

(૮) ૮ × ૨૪૫

૨૦૦	૪૦	૫	
૨૦૦ × ૮	૪૦ × ૮	૫ × ૮	
૧૬૦૦	૩૨૦	૪૦	૧૬૭૨

$$\begin{array}{r} ૧૬૦૦ \\ ૩૨૦ \\ ૪૦ \\ \hline ૧૬૭૨ \end{array}$$

(૯)

૮ નોટ

$$૧૦૦ \times ૮ = ૮૦૦$$

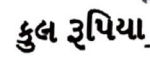

૧ નોટ

$$૫૦ \times ૧ = ૫૦$$

ધોરણ-૪

$$\begin{array}{r} 700 \\ + 40 \\ + 30 \\ \hline 770 \end{array}$$

2

વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક સ્થિતિ													
	પ્રશ્નક્રમ										નિયાંનીઓની કુલ સંખ્યા		
વિષયવસ્તુના મુદ્દા	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	x	?	✓
6.1													
6.2													